

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه قرآن و حدیث
پریس تهران

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته علوم حدیث

گرایش کلام و عقاید

عنوان پایان نامه

بررسی چگونگی تحقق شرک در عقاید وهابیان از منظر قرآن و روایات

استاد راهنما

دکتر محمد پارچه باف دولتی

دانشجو

مرضیه یاور

ماه و سال دفاع

دی ماه ۱۳۹۰

تمام حقوق این اثر متعلق به دانشگاه قرآن و حدیث است.

این اثر ناچیز را تقدیم می‌کنم به

محضر صاحب العصر علیه السلام شاید که تسلای دل نازنین آقا باشد

و تقدیم به وجود نورانی

حضرت سید الکریم علیه السلام که هفت سال در محضر ایشان و به برکت وجود پر فیض‌شان علم

آموختم

و امام زادگان هم‌جواری‌شان که بودنشان برایمان دلگرمی بود

و دو وجود مقدس

پدرم به استواری کوه و مادرم به زلالی چشمه

آنان که ناتوان شدند تا من به توانایی برسم...

موهایشان سفید شد تا من رو سفید شوم...

و عاشقانه سوختند تا گرمابخش وجودم و روشنگر راهم باشند...

نه می‌توانم موهایشان را که در راه عزت من سفید شد، سیاه کنم و نه برای دست‌های پینه بسته‌شان که ثمره

تلاش برای افتخار من است، مرهمی دارم، پس خدایا توفیقم ده که هر لحظه شکر گزارشان باشم و ثانیه‌های

عمرم را در عصای دست بودنشان بگذرانم

تقدیم به همسرم به صمیمیت باران

که سایه مهربانیش سایه سار زندگی‌م می‌باشد، او که اسوه صبر و تحمل بوده و مشکلات مسیر را برایم تسهیل

نمود.

سپاسگزاری:

حمد و سپاس خدایی را سزااست که تیر حتمی قضایش را هیچ سپری نمی شکند و لطف و محبت و هدایتش را هیچ مانعی باز نمی دارد و هیچ آفریده‌ای به پای شباهت مخلوقات او نمی رسد.

از تمامی معلمین و استادانی که از بدو شروع تحصیل تاکنون، که همواره افق‌های روشنی را در پیش روی من گشودند سپاسگزارم.

به مصداق «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» بسی شایسته است از استاد راهنمای فرهیخته و گرانقدرم جناب آقای دکتر محمد پارچه‌باف دولتی که با کرامتی چون خورشید، سرزمین دل را روشنی بخشیدند و گلشن سرای علم و دانش را با راهنمایی‌های کار ساز و سازنده بارور ساختند، تقدیر و تشکر نمایم.

هم‌چنین از دوستان بسیار گرانقدرم خانم‌ها: نجمه رشیدی‌کیا که الحق نقش یک مشاور را برای بنده داشتند، فاطمه عسکریان، سمیه اخوان، نجمه رفیعی، زهره برات زاده، راحله جاویدان، محدثه واثقی‌راد، زهرا محمدیان، که به هر نحوی بنده را در اجرای این پایان‌نامه یاری نمودند تشکر نموده و امید سرسبزی، سرفرازی و عاقبت به خیریشان را از درگاه خداوند منان خواستارم.

و سپاس از عزیز وجودانی که از سر اغماض رخصت بردن نامشان را به ما ندادند که اگر حضور ایشان نبود راه به جایی نمی بردیم.

چکیده:

در این رساله به بررسی چگونگی تحقق شرک در عقاید وهابیان از منظر قرآن و روایات پرداخته شده است. از آنجایی که یکی از مبنای‌ترین اصول دین اسلام توحید و اعتقاد به یگانگی حق تعالی می‌باشد و تمامی انبیای الهی بر این اصل تأکید و تکیه داشته‌اند، یکی از مباحث بحث برانگیز، بین ادیان و فرقه‌های مختلف همین امر توحید است. شیعه به پیروی از ائمه علیهم‌السلام از ابتدای امر در پی اثبات حقانیت دین اسلام و گرایش بشریت به اصل اساسی توحید بوده است.

در پژوهش حاضر با مراجعه به آیات و روایات در خصوص توحید و شرک در صدد آنیم تا به شناخت حقیقت توحید و معیارهای آن، شبهاتی که در این امر بیان شده را مورد مطالعه قرار دهیم تا از این رهگذر، شرک و توحید از دیدگاه شیعه و وهابیان را بشناسیم، چرا که امروزه فرقه نوظهور وهابیت با انتشار عقاید خود، شیعه را مشرک می‌دانند.

نکته‌ی اصلی در این پژوهش آن است که پس از این تحقیق در می‌یابیم، شیعه با استناد به آیات و روایات اثبات خواهد کرد که این اتهامی که از سوی وهابیان به شیعه وارد شده، در واقع به خود وهابیان باز می‌گردد. به همین منظور، این پژوهش برای اثبات شرک‌آلود بودن عقاید وهابیان با رویکرد قرآنی و روایی در چند فصل گردآوری شده است.

کلید واژه: وهابیت، شرک، توحید، محمدبن عبدالوهاب، شیعه

۱. کلیات و مفاهیم ۱۲

۱/۱. کلیات ۱۲

۱/۱/۱. بیان مسئله ۱۲

۱/۱/۲. اهمیت و ضرورت تحقیق ۱۳

۱/۱/۳. پیشینه تحقیق ۱۳

۱/۱/۴. مسائل تحقیق ۱۴

۱/۱/۵. فرضیات تحقیق ۱۴

۱/۱/۶. روش تحقیق ۱۵

۱/۱/۷. چارچوب نظری ۱۵

۱/۲. مفاهیم ۱۶

۱/۲/۱. وهابیت ۱۶

۱/۲/۲. توحید ۱۷

۱/۲/۳. شرک ۱۸

۱/۲/۴. شیعه ۱۸

۲. توحید و شرک در وهابیت ۲۱

۲/۱. تاریخچه وهابیت ۲۱

۲/۲. توحید از دیدگاه وهابیان ۲۷

۲/۲/۱. تعریف توحید از منظر وهابیان ۲۸

۲/۲/۲. اقسام توحید از منظر وهابیان ۲۸

۲/۲/۳. توحید عبادی از منظر وهابیان ۳۱

۲/۲/۴. نظر بزرگان وهابی در عبادت ۳۲

۲/۳. شرک از دیدگاه وهابیان ۳۳

۲/۳/۱. ملاک‌های شرک نزد وهابیان ۳۵

۲/۳/۱/۱. اعتقاد به سلطه‌ی غیبی برای غیر خداوند ۳۵

۲/۳/۱/۲. تأثیر مرگ در تحقق مفهوم شرک ۳۶

۲/۳/۱/۳. دعا نوعی عبادت ۳۶

۲/۳/۲. اقسام شرک از منظر وهابیت ۳۷

۲/۳/۳. فتاوی وهابیان در مصادیق شرک ۳۸

۲/۳/۴. مصادیق شرک از دیدگاه وهابیان ۳۹

۴۰ ۲/۳/۴/۱ توسل
۴۰ ۲/۳/۴/۱/۱ فتاوی و هابیان در مورد توسل
۴۰ ۲/۳/۴/۱/۲ مراتب توسل از منظر و هابیان
۴۲ ۲/۳/۴/۱/۳ مبنای اعتقاد و فتاوی و هابیان در توسل
۴۴ ۲/۳/۴/۲ شفاعت
۴۵ ۲/۳/۴/۲/۱ فتاوی و هابیان در شفاعت
۴۵ ۲/۳/۴/۲/۲ اقسام شفاعت از منظر و هابیان
۴۶ ۲/۳/۴/۲/۲/۱ موارد اتفاقی در موضوع شفاعت
۴۶ ۲/۳/۴/۲/۲/۱/۱ درخواست شفاعت در زمان حیات ولی خدا
۴۶ ۲/۳/۴/۲/۲/۱/۲ درخواست شفاعت در روز قیامت
۴۷ ۲/۳/۴/۲/۲/۲ مورد اختلاف از نظر و هابیان
۴۹ ۲/۳/۴/۲/۳ دلایل و هابیان بر عدم جواز درخواست شفاعت و پاسخ اجمالی این دلایل
۵۱ ۲/۳/۴/۳ تبرک
۵۱ ۲/۳/۴/۳/۱ فتاوی و هابیان در مورد تبرک
۵۲ ۲/۳/۴/۳/۲ موارد اختلاف در تبرک
۵۲ ۲/۳/۴/۳/۱ تبرک به آثار پیامبر ﷺ بعد از وفات
۵۳ ۲/۳/۴/۳/۱/۱ تبرک به غیر پیامبر ﷺ

۳. توحید و شرک در قرآن و روایات ۵۶

۵۶ ۳/۱ توحید
۵۶ ۳/۱/۱ توحید در لغت
۵۷ ۳/۱/۲ توحید در اصطلاح
۵۸ ۳/۱/۳ توحید از منظر شیعه مبتنی بر قرآن و روایات اهل بیت علیهم السلام
۵۸ ۳/۱/۳/۱ اقسام توحید
۵۸ ۳/۱/۳/۱/۱ توحید ذاتی
۵۹ ۳/۱/۳/۱/۲ توحید صفاتی
۵۹ ۳/۱/۳/۱/۳ توحید افعالی
۶۰ ۳/۱/۳/۱/۴ توحید در عبادت
۶۱ ۳/۱/۳/۱/۴/۱ عبادت در لغت
۶۲ ۳/۱/۳/۱/۴/۲ عبادت در اصطلاح
۶۳ ۳/۱/۳/۱/۴/۳ ماهیت عبادت
۶۴ ۳/۱/۴ گونه دوم تقسیم بندی توحید در دیدگاه شیعه

۶۴.....	۳/۱/۴/۱. توحید در الوهیت.....
۶۵.....	۳/۱/۴/۲. توحید در خالقیت.....
۶۵.....	۳/۱/۴/۳. توحید در ربوبیت.....
۶۶.....	۳/۱/۴/۴. توحید در تشریح و قانون‌گذاری.....
۶۷.....	۳/۱/۴/۵. توحید در اطاعت و بندگی.....
۶۷.....	۳/۱/۴/۶. توحید در حاکمیت.....
۶۸.....	۳/۲. شرک از منظر شیعه مبتنی بر قرآن و روایات اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small>
۶۸.....	۳/۲/۱. شرک در لغت.....
۶۹.....	۳/۲/۲. شرک در اصطلاح.....
۷۱.....	۳/۲/۳. مفهوم شرک.....
۷۳.....	۳/۲/۴. اقسام شرک در دیدگاه علمای شیعه.....
۷۳.....	۳/۲/۴/۱. شرک متعلق به عقیده یا عمل.....
۷۴.....	۳/۲/۴/۲. شرک ذاتی، صفاتی یا افعالی.....
۷۶.....	۳/۲/۴/۲/۱. مصادیق شرک افعالی.....
۷۸.....	۳/۲/۴/۲/۲. دیدگاه علمای اهل سنت در مصادیق شرک.....
۷۸.....	۳/۳. بررسی مصادیق شرک (مصادیقی که وهابیان شرک می‌دانند ولی از نظر شیعه شرک محسوب نمی‌شود).....
۷۸.....	۳/۳/۱. توسل از منظر شیعه.....
۷۹.....	۳/۳/۲. مفهوم توسل.....
۷۹.....	۳/۳/۳. فلسفه توسل.....
۸۰.....	۳/۳/۴. اتخاذ وسیله از دیدگاه قرآن.....
۸۱.....	۳/۳/۵. توسل از دیدگاه روایات.....
۸۳.....	۳/۳/۶. توسل در منابع اهل سنت.....
۸۴.....	۳/۳/۶/۱. شفاعت از منظر شیعه.....
۸۴.....	۳/۳/۶/۱/۱. شفاعت در لغت.....
۸۵.....	۳/۳/۶/۱/۲. دیدگاه شیعه بر شفاعت پیامبر اکرم <small>صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم</small>
۸۶.....	۳/۳/۶/۱/۳. دیدگاه اهل سنت بر شفاعت.....
۸۶.....	۳/۳/۶/۱/۴. شفاعت در قرآن کریم.....
۸۶.....	۳/۳/۶/۱/۴/۱. ابطال عقیده یهود در شفاعت.....
۸۷.....	۳/۳/۶/۱/۴/۲. آیاتی که شفاعت را نفی می‌کنند.....
۸۸.....	۳/۳/۶/۱/۴/۳. نفی شفاعت از کافران.....
۸۸.....	۳/۳/۶/۱/۴/۴. نفی صلاحیت شفاعت از بت‌ها.....

- ۹۰..... ۳/۳/۶/۱/۴/۵. اختصاص شفاعت به خداوند.....
- ۹۰..... ۳/۳/۶/۱/۴/۶. شفاعت مشروع برای غیر خدا.....
- ۹۰..... ۳/۳/۶/۱/۵. شفاعت در روایات.....
- ۹۱..... ۳/۳/۶/۱/۶. شفاعت در تاریخ صحابه.....
- ۹۱..... ۳/۳/۶/۲. تبرک از منظر شیعه مبتنی بر آیات و روایات اهل بیت علیهم السلام.....
- ۹۱..... ۳/۳/۶/۲/۱. تبرک در لغت.....
- ۹۲..... ۳/۳/۶/۲/۲. تبرک در اصطلاح.....
- ۹۳..... ۳/۳/۶/۲/۳. تبرک در قرآن کریم.....
- ۹۳..... ۳/۳/۶/۲/۴. تبرک در احادیث.....
- ۹۴..... ۳/۳/۶/۲/۵. نقدی بر دیدگاه وهابیت در تبرک.....
- ۹۵..... ۳/۳/۶/۲/۶. تبرک در منابع اهل سنت.....

۴. سنجش شرک‌آلود بودن دیدگاه وهابیت بر مبنای قرآن و روایات..... ۹۸

- ۹۸..... ۴/۱. وهابیان مشرکان واقعی.....
- ۱۰۳..... ۴/۲. بدعت از نظر وهابیان.....
- ۱۰۵..... ۴/۲/۱. عقاید شرک‌آلود وهابیان.....
- ۱۱۶..... ۴/۲/۲. بدعت در عصر خلیفه دوم.....
- ۱۲۱..... ۴/۲/۳. در پاسخ به وهابیان در مورد بدعت.....
- ۱۲۳..... ۴/۳. شرایط عمل و عقیده صحیح.....

نتایج و پیشنهادها..... ۱۲۶

- ۱۲۷..... منابع.....

فصل اول
کلیات و مفاهیم

۱. کلیات و مفاهیم

۱.۱. کلیات

۱.۱.۱. بیان مسئله

توحید مبنایی‌ترین باور در اعتقادات پیروان الهی است. در میان ادیان الهی، اسلام به عنوان دین برتر به این مسئله توجه ویژه‌ای دارد. در میان فرقه‌های مختلف مسلمین شیعیان بر مبنای آموزه‌های قرآن و اهل بیت علیهم‌السلام در این باور، چشم‌گیر و ممتازند و متون روایی و ادعیه نقل شده از امامان علیهم‌السلام به صورت همه‌جانبه، مردم را به توحید می‌خوانند و از شرک دور می‌سازند.

در میان فرق اهل سنت فرقه نوظهور (وهابیت)، مکتب تشیع را به صورت خاص مورد هدف قرار داده و مصرانه در صدد آن است تا شیعیان را مشرک نامیده و عقاید آن‌ها را شرک‌آلود قلمداد نماید. در حالی که بر مبنای اصول و آموزه‌های دینی شرک بودن بسیاری از عقاید خود آنان واضح و مبرهن است، با این وجود در بررسی نگاشته‌های موجود، به نظر می‌رسد که همواره انگشت اتهام به سمت شیعیان بوده و علمای اسلام در صدد بوده‌اند تا به دفع اتهامات آن‌ها پرداخته و دامن شیعه را از گزند آفات دور نگه دارند.

ما در این تحقیق برآنیم تا با استناد به آیات قرآن و روایات فریقین اثبات کنیم که عقاید وهابیان بر پایه شرک بنا شده و باورهای شرک‌آلود در آموزه‌های آنان موج می‌زند. در حالی که آنان شیعیان را مشرک می‌دانند.

۱/۱/۲. اهمیت و ضرورت تحقیق

فرقه نوظهور وهابیت، تحت تأثیر افکار ابن تیمیه و به دنبال او محمد بن عبدالوهاب، دیدگاه خاصی در میزان شرک و توحید داشته و بسیاری از اعمال مسلمین (به طور خاص شیعیان) را شرک و عاملان به آن را مشرک می‌خواند تا جایی که خون و اموال آن‌ها را نیز حلال می‌شمرد.

عمده‌ی افکار وهابیت - که خود را پرچم دار توحید دانسته و دیگران را مشرک می‌خواندند - در پشت دیوار دفاع از توحید و مبارزه با شرک و بدعت و بازگشت به سیره و گفتار سلف پنهان شده است. حال آن‌که با تبیین مفهوم توحید و شرک، معلوم می‌شود متهم اصلی پرونده‌ی شرک خود وهابیان بوده و معنای دقیق مفهوم توحید، همان نقطه‌ای است که انگشت اتهام به شرک را به سمت خود آنان برگردانده و پوچی عقاید آن‌ها را برملا می‌سازد.

از این حیث، قبل از پرداختن به خصوص شبهات مطرح شده توسط آن‌ها، ضرورت دارد مرز دقیق توحید و شرک بر مبنای آموزه‌های اسلامی مشخص شده و با ارائه‌ی ملاکی روشن و تطبیق آن بر مبنای اعتقادی آنان، تزلزل بنیان‌های فکری آنان روشن شود و حصار پوشالین دعوی آن‌ها در دفاع از توحید فرو ریزد. ناگفته روشن است که رازگشایی از عقاید شرک‌آمیز وهابیون به چه میزان می‌تواند در دفاع از توحید ناب شیعی و دفع شبهات القایی از سوی آن‌ها مؤثر باشد؛ چرا که پرداختن به این مبحث با ارائه‌ی نمایی روشن از بطلان مکتب وهابیت، پاسخ بسیاری از شبهات را به صورت مبنایی معلوم می‌گرداند و آتش را در نطفه خاموش می‌سازد به نحوی که داعیه‌داران آن را در همان موضع طرح شبهه گرفتار کرده و با این سؤال رو به رو می‌کند که کسی که خود متهم به شرک است چگونه می‌تواند دیگران را به شرک متهم سازد؟

بنابر این از آن‌جا که روشن شدن اعتقادات شرک‌آلود این فرقه، گامی مهم در جهت دفع شبهات آن‌ها محسوب شده و دامنه‌ی تأثیر انگاره‌های باطل آن‌ها را بر مخاطبین به حداقل می‌رساند بر آن شدیم تا با استناد به آیات قرآن و روایات فریقین اثبات کنیم که عقاید وهابیان بر پایه شرک بنا شده و باورهای شرک‌آلود در آموزه‌های آنان موج می‌زند.

۱/۱/۳. پیشینه تحقیق

جا دارد از زحمات بسیار زیاد علما و دانشمندانی که در حیطه موضوع وهابیت به مبارزه با عقاید این فرقه انحرافی و دفاع از عقاید راستین شیعه پرداخته‌اند قدردانی نمود، علمایی هم‌چون علامه جعفر سبحانی و جناب آقای علی اصغر رضوانی، که در آثار خود به شیوه‌ای منطقی و عالمانه به دفاع از عقاید شیعه و بیان عقاید وهابیان پرداخته‌اند،

البته علمای زیادی از شیعه و سنی که در طول تحقیق به سخنان آنان اشاره می‌نماییم در این راستا زحمات بسیاری کشیده‌اند و کتاب‌های بسیاری را در این زمینه انتشار داده‌اند، برای نمونه می‌توان به کتب بحوث قرآنیة فی التوحید و الشرک و هابیت مبانی فکری و کارنامه‌ی عملی از آقای جعفر سبحانی، کشف الارتیاب از آقای محسن امین، کتب ارزشمند آقای علی اصغر رضوانی مثل موارد شرک در نزد وهابیان، وهابیان را بهتر بشناسیم و ... و یا پایان نامه‌هایی که در این زمینه کار شده است مانند نگاهی به وهابیت از طوبی کرمانی، توحید عبادی در قرآن و حدیث با رویکرد انتقادی به نظرات ابن تیمیه از احمد اکبری، بررسی و نقد دیدگاه‌های محمد بن عبدالوهاب درباره معیارهای توحید و شرک از شیما انوشه و کتب خود وهابیان، مانند: کتاب کشف الشبهات و منابع بسیاری که کمک زیادی در این زمینه نموده‌اند. اما آن چه که در این رساله حائز اهمیت است و آن را از سایر منابع متمایز می‌کند تحقق شرک در عقاید خود وهابیان می‌باشد.

۱/۱/۴. مسائل تحقیق

سؤال اصلی که در این پایان نامه بررسی خواهد شد این است که چگونه وهابیان از توحید منحرف شده و به وادی شرک افتاده‌اند؟

اما سؤالاتی که در ذیل این موضوع با تحقیق و بررسی به آن خواهیم رسید عبارتند از:

- ۱- مفهوم، ملاک و مصادیق توحید و شرک در نظر وهابیان به چه معنا به کار می‌رود؟
- ۲- مفهوم، ملاک و موارد توحید و شرک در قرآن و سنت چیست؟
- ۳- چگونه شرک در عقاید وهابیان تحقق می‌یابد؟

۱/۱/۵. فرضیات تحقیق

- ۱- وهابیان براساس ظاهر قرآن و روایات حکم می‌کنند که اعتقاد به هر قدرتی فوق العاده در مخلوق شرک است. و اقسامی را در شرک و توحید قائل شده‌اند. اختلاف اصلی آن‌ها در توحید ربوبی و عبادی است.
- ۲- شیعه نیز با توجه به آیات قرآن و روایات اهل بیت علیهم‌السلام توحید را به معنای وحدانیت خدا و پرستش و عبادت او و مستقل دانستن خالق از مخلوق می‌داند. و شرک را شریک و مانند دانستن برای خدا ذکر کرده است.

۳- با نگاهی دقیق می‌توان اثبات کرد که عقیده وهابیان در توحید، انحرافی بوده و در واقع نوعی شرک است. اتهامی که آنان به شیعه نسبت می‌دهند به خودشان بازمی‌گردد.

۱/۱/۶. روش تحقیق

این رساله بر اساس قرآن و روایات به دنبال بررسی مفهوم و کاربرد شرک است. در عقاید وهابیان نیز بر مبنای نظریات خود آنان می‌باشد، همچنین روش جمع‌آوری مطالب به صورت کتابخانه‌ای صورت پذیرفته است.

۱/۱/۷. چارچوب نظری

در فصل اول به بیان کلیات و مفاهیمی که در این پژوهش کاربرد بیشتری داشتند پرداخته شده است. در فصل دوم به شناخت مختصری از فرقه وهابیت پرداخته شد و به بررسی عقاید وهابیان در شرک که به بیان آنان شرک در هر امری که بنده بین خود و خدا واسطه قرار دهد رخ خواهد داد، باید تنها خدا را پرستید و عبادت تنها برای خداست، پرداخته شده است. آنان هر امری را که در زمان پیامبر ﷺ نبوده بدعت و شرک می‌دانند. به دنبال این امر توسل و شفاعت و تبرک و ... از نظر وهابیان شرک است.

در فصل سوم نیز بیان شرک در دیدگاه شیعه بر مبنای آیات و روایات به معنای شریک قائل شدن در ذات، صفات، افعال و یا شرک در عبادت است، همچنین مثل و مانند قرار دادن برای خداوند یکتا که از همه این اتهامات منزه می‌باشد. شیعه کسی را مشرک می‌داند که یا در ظاهر اظهار به شرک نماید و یا در رفتار خود اعمالی شرک‌آلود انجام دهد، چنین فردی بر اساس آن چه در آیات بیان شده و اهل بیت علیهم‌السلام به آن تصریح نموده‌اند مشرک است. همچنین به پاسخ اجمالی در باب مطالب ذکر شده در فصل دوم برآمده و به بررسی شرک و توحید در عقاید شیعه پرداخته شده است. شیعه به دنبال اتهام شرکی که به او نسبت داده شده مصادیق شرک از نظر وهابیان را با ذکر آیات و روایات به اثبات می‌رساند، لذا در این فصل اجمالاً برخی از اموری را که شیعه بدان معتقد است، بیان می‌شود.

در فصل چهارم با توجه به مطالبی که در فصول قبل ذکر شد تا مرز میان شرک و توحید مشخص شود، سرانجام از آیات و روایاتی که در زمینه شرک وارد شده، اثبات می‌شود که وهابیان در اعتقادات خود دچار لغزش شده‌اند. آنان مواردی را که خداوند حکم کرده است غیر الهی اعلام می‌کنند و یا حلال خدا را حرام می‌کنند. آنان

در عرض خدا حکم می‌کنند. مگر نه این است که حاکم کل، خدای متعال است؟ مگر او نیست که حکم بر واجب و حلال می‌کند؟ حال آن‌چه که شیعه در زمینه توسل و شفاعت بر آن تمسک بسته است تنها به اذن الله است.

۱.۲ مفاهیم

۱.۲.۱ وهابیت

وهابیت جنبشی مذهبی است که محمد بن عبدالوهاب در قرن هجدهم در نجد (عربستان) بنیان نهاد. همان‌طور که از نام آن مشخص است وهابی منسوب به محمد بن عبدالوهاب می‌باشد. به عبارتی محمد بن عبدالوهاب را می‌توان مؤسس فرقه نوظهور وهابیت دانست. اما وی این افکار را با توجه به عقایدی که پیش از او ابن تیمیه و او نیز از احمد بن حنبل گرفته است پایه‌گذاری نمود. ابن تیمیه در سال ۶۶۱هـ در شهر حران متولد شد، او بعد از فوت پدرش که آغاز قرن هشتم بود بر کرسی تدریس در مسجد جامع دمشق نشست و تحت تأثیر برخی از احادیث و آراء احمد بن حنبل^۱ (متوفای ۲۴۱هـ) عقایدی را پایه‌گذاری کرد و در میان مردم انتشار نمود. اما به خاطر انحرافی که داشت در صدد مخالفت با عقاید رایج مسلمانان بر آمد و با مذاهب رایج در آن زمان به مخالفت برخاست. وقتی افکار و عقاید ابن تیمیه به علمای عصرش رسید با او به مخالفت برخاستند و از انتشار آن ممانعت نمودند. سرانجام ابن تیمیه در سال ۷۲۸هـ در دمشق وفات یافت.^۲

پس از او در حدود چهار قرن^۳ بعد محمد بن عبدالوهاب در سال ۱۱۱۵هـ که در شهر عینه از سرزمین نجد در عربستان سعودی پرورش یافت، به انتشار عقایدش برخاست تا جائی که عموم مسلمین را مشرک و کافر دانست.^۴ به دنبال این عقیده به کشتار آنان که تنها گناهشان نپذیرفتن و عقیده نداشتن به مذهب تازه تأسیس محمد بن

۱. در کتاب مشهورش "المسند" بسیاری از این عقاید را بیان کرده است.

۲. ر.ک: رضوانی، علی اصغر، *سلفی‌گری و پاسخ به شبهات*، قم: انتشارات مسجد جمکران، ۱۳۸۴ش، ص ۴۳، ذیل شرح حال ابن تیمیه.
۳. برخی مانند آیت الله جعفر سبحانی این سال را در حدود پنج قرن در کتب مختلف خود ذکر کرده‌اند. اما آن‌چه در این رساله آمده همان چهار قرن است.

۴. ر.ک: فقیهی، علی اصغر، *وهابیان، بررسی و تحقیق گونه‌ای درباره عقاید و تاریخ فرقه وهابی*، تهران: صبا، ۱۳۶۶ش، ص ۱۱۷؛ سبحانی، جعفری، *وهابیت میانی فکری و کارنامه عملی*، قم: مؤسسه تعلیماتی تحقیقاتی امام صادق علیه السلام، ۱۳۸۰ش، ص ۳۶؛ محسن الامین، *وهابی‌ها تاریخچه نقد و بررسی عقائد و اعمال*، تهران: امیر کبیر، ۱۳۷۶ش، ص ۲۴.

عبدالوهاب بود، پرداخت. اما در مقابل، بسیاری از افراد ساده لوح را نیز جذب خود نمود. یکی از اهداف انتشار این عقاید و متهم کردن شیعه به شرک همین کشتار جمع بسیاری از شیعیان بود. فرقه وهابیت تنها به ظاهر قرآن اکتفا کرده و از جانب خود حکم می‌کنند که مسلمانان مشرکند، در حالی که این حکم و عقیده جای تأمل دارد. آن‌ها تفسیر متفاوتی از شرک بیان کرده‌اند و از همین رو بسیاری از مسلمین را به‌خصوص شیعیان را متهم به شرک نموده‌اند.

۱.۲.۲. توحید

از آن جا که توحید یکی از مسائل اصلی مورد ادعا در وهابیت است، لذا باید به طور خاص پیرامون این عقیده بحث شود. توحید بنیادی‌ترین آموزه اعتقادی بشر است که دارای جنبه‌های مختلف نظری و عملی است. توحید اولین اصلی است که خداوند متعال همه پیامبرانش را برای ابلاغ و نشر این اصل اساسی برانگیخت، به ویژه ابراهیم خلیل علیه السلام که بر این اصل بسیار پافشاری نمود و با هرگونه بت پرستی مبارزه نمود، لذا پیروان راستین ادیان الهی با تکیه بر این اصل موحد هستند و با سر دادن شعار "لا اله الا الله" که به پیروی از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله خواهند گفت که خدایی جز الله نیست و تنها او شایسته پرستش است و باید سر بندگی را در مقابل او خم کرد. مسلمانان به رغم اختلافی که در برخی از مسائل با هم داشتند در ایمان به اصل توحید متحد بودند و بین مسائلی هم‌چون شفاعت اولیای الهی و احترام به قبور پاکان با این اصل اساسی تضاد و مغایرتی نیست، اما این جریان ادامه داشت تا این که در قرن هشتم هجری فردی به نام احمد بن تیمیه برخی از عقاید رایج میان مسلمانان را مورد اعتراض قرار داد و گرایش و عمل به برخی مسائل را شرک خواند.

واژه توحید در کتب لغت از واژه وحد به معنای انفراد و چیزی که جزء ندارد، گرفته شده است.^۱ لذا توحید یعنی عبادت خداوند یکتا، که این واژه ضد شرک است.^۲ در اصطلاح قرآنی نیز توحید بر مبنای آیات و روایات وحدانیت خدا و یگانگی دانستن خدا در ذات و صفات و افعال و عبادات است. به کسی موحد گویند که در همه این موارد خدا را یکی بداند.

۱. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، *مفردات فی غریب القرآن*، بیروت، دارالقلم، ۱۴۱۲ق، ص ۸۵۷؛ ابن منظور، محمد بن مکرم، *لسان العرب*، بیروت، دارالفکر، ۱۴۱۴ق، ج ۳، ص ۴۶۶.

۲. بستانی، فؤاد افرام، *فرهنگ ابجدی*، مترجم: مهیار، رضا، تهران، انتشارات اسلامی، بی تا، ص ۲۷۲.

۱/۲/۳. شرک

مسأله شرک مهم‌ترین حربه و هابیت در تکفیر دیگر مسلمانان است. امروزه، بعضی از فرقه‌ها این مسئله (شرک) را دست‌آویزی برای خطا شمردن نظریات دیگران قرار داده‌اند و در هر زمان و هر موضعی برای رسیدن به مقاصدشان دیگران را متهم به شرک می‌کنند. شرک در مقابل توحید معنا می‌شود و هر زمان که اعتقاد به توحید و یگانگی خدا در میان نباشد شرک به وجود می‌آید.

لذا شرک، شریک و مثل و مانند قرار دادن برای خداوند متعال است. فراهیدی^۱ شرک را ظلمی عظیم و "الشركة" را "مخالفة الشریکین" به معنای آمیزش و سهیم شدن در ملک می‌داند، جمع شرک را شرکاء و اشراک معرفی می‌کند. شرک اقسام مختلفی دارد که در ادامه بیان خواهد شد اما از نظر خداوند متعال، همه اقسام شرک، گمراهی محسوب شده و ظلم عظیمی به پروردگار است که قابل بخشایش نیست.

۱/۲/۴. شیعه

اسلام در لغت به معنای تسلیم و گردن نهادن است، از این روی قرآن کریم دینی را که به سوی آن دعوت می‌کند اسلام می‌نامد، که برنامه کلی آن تسلیم شدن انسان به خدای جهان و جهانیان است.^۲ در اثر این تسلیم شدن، انسان جز خدای یگانه را پرستش نکند و جز فرمان او را اطاعت نکند. درون اسلام گروه شیعه جای دارد که شیعه در اصل لغت به معنای پیرو می‌باشد، به کسانی گفته می‌شود که جانشینی پیغمبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ را حق اختصاصی خانواده رسالت می‌دانند و در معارف اسلام پیرو مکتب اهل بیت عَلَيْهِمُ السَّلَام می‌باشند. البته اسلام به مرور زمان به فرق مختلف از جمله شیعه و سنی در آمد، خود شیعه نیز به شیعه زیدیه، اسماعیلیه و دوازده امامی تقسیم شد.^۳

۱. فراهیدی، خلیل بن احمد، کتاب العین، تحقیق: مهدی مخزومی، چاپ دوم، مؤسسه دارالهجره، ۱۴۰۹ق، ج ۵، ص ۲۹۳.
۲. نساء / ۱۲۵: ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾؛ کدام دین بهتر از آن است که شخص خودش را تسلیم حکم خدا کند و نیکوکار هم باشد و از آیین پاک و معتدل ابراهیم پیروی نماید. آل عمران / ۶۴: ﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾؛ به اهل کتاب بگو بیایید در یک سخن مشترک با هم همکاری کنیم، جز خدا را عبادت نکنیم و شریکی برایش قرار ندهیم و بعضی از ما بعضی دیگر را ارباب قرار ندهد اگر از این سخن اعراض کردند به ایشان بگو: پس گواه باشید ما تسلیم حق هستیم. بقره / ۲۰۸: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلْمِ كَافَّةً﴾؛ ای اهل ایمان! همگی داخل در مقام تسلیم شوید.
۳. به طایفه‌ای از زیدیه که پیش از علی عَلَيْهِ السَّلَام دو خلیفه دیگر را اثبات می‌نمایند و در فروع به فقه ابی‌حنیفه عمل می‌کنند نیز شیعه گفته می‌شود به مناسبت اینکه در برابر خلفای بنی‌امیه و بنی‌عباس، خلافت را مختص علی عَلَيْهِ السَّلَام و اولاد علی می‌دانند.

فصل دوم
توحيد و شرک در وهابيت